

MEMORANDAMO YA DINTLA TSE MABAPI LE PHETOLO YA BILI YA NAHA YA MELLO YA HLAHA LE YA MERU, 2021

1. BOEMO LE SEPHEO

- 1.1. Lefapha la Meru, Botshwasi ba Ditlhapi le Tikoloho ("Lefapha") le ikarabella bakeng sa tshebetso ya Molao wa 1998 wa Naha wa Mello ya Hlaha le ya Meru (Molao wa 101 wa 1998) ("Molao"). Molao ona o kgothaletsa hore ho thibelwe le ho lwantsha mello ya hlatheng, dithabeng le merung.
- 1.2. Kaha lefapha ke lona le ikabellang bakeng sa molao ona, le boetse le ikarabella bakeng sa ho tsamaisa mohato wa phetolo e le ho etsa bonnete ba hore Molao o dula o sebetsa o bile o tshwaneleha bakeng sa taolo le thibelo e kopanetsweng ya mello ya hlaha.
- 1.3. Le hoja molao ona o ile wa thehwa ka 1998, dikarolo tse ding tse mmalwa tsa molao ona wa naha, tse kang Tsamaiso ya Tikoloho ya Naha: Molao wa 2003 wa Dibaka tse Sireleditsweng (Molao wa 57 wa 2003), le Tsamaiso ya Tikoloho ya Naha: Molao wa 2004 wa Tsamaiso ya Mefutafuta ya Dintho tse Phelang (Molao wa 10 wa 2004), di ile tsa thehwa ka mora Molao.
- 1.4. Ho feta moo, kgatelopele ho tsa mahlale, theknoloji le dipatlisiso ditabeng tse amanang le tsena di entse hore ho be le puso ya kopanelo tsamaisong ya dihlophilweng.
- 1.5. Ke boikarabelo ba lefapha hore le thehe tsamaiso e keneletseng ya molao ka ho etsa maano le melawana e tla ntlafatsa le ho boloka tikoloho ya temo le meru e le ya moshwelella. Ka hona, ke ntho ya bohlokwa ho etsa bonnete ba hore moo ho hlokalang, ho etswe diphetoho ho netefatsa hore ha ho dikgeo maanong a molao tse sitisang tsamaiso e tsitsitseng ya meru le ho beha polokeho ya dijo kotsing ka lebaka la mello ya hlaha.
- 1.6. Mello ya hlaha le ya meru e tlatsetsa ho tetebeleng ha moruo, ha phedisano le ha tikoloho Afrika Borwa. E beha kotsing le ho fokodisa sepheo sa mmuso sa polokeho ya dijo naheng mme e etsa hore batho ba lahlehelwe ke mesebetsi, ba tlamehe ho tloha moo ba dulang, ho be le tahlehelo tikolohong hammoho le mefutafuteng ya dintho tse phelang.
- 1.7. Baofisiri ba lefapha la meru la dibaka le ba ka thoko ba nang le seabo ba sebetsanang le molao ona ba kopile hore lefapha le nahanele ho etsa phetoho dikarolong tse itseng ho etsa hore molao ona o sebetse haholwanyane maemong a sebele le diphephetso tse hlileng di bang teng. Diphetoho tse sisintsweng di thehilwe boiphihlelong bo fumanweng ke baofisiri ba lefapha la meru hammoho le ba ka thoko ba nang le seabo tshebedisong ya molao ona ba ha ba ne ba sebedisa Molao ona le ho o phethahatsa.

2. DINTLHA TSA BILI

Sepheo se ka sehloohong sa Bili ke ho etsa diphetoho Molaong ona bakeng sa—

- ho ntlafatsa tshebediso ya Molao;
- ho sebetsana le dintlafatso tse mmalwa tsa bohlokwa ho tsa theknoloji;
- ho dumellanya molao le tsamaiso ya molao wa motheo wa ka mora 1996; le
- ho etsa bonnete ba hore Molao o dula o sebetsa o bile o ameha ditabeng tsa ho lwantsha le ho thibela mello ya hlaha le ya meru.

3. TEKODISISO YA BILI

3.1. Temana ya 1

Temana ya 1 e batla o fetola karolo ya 1 ya Molao ka ho hlakola moo ho buuwang ka "mello ya hlaha, ya meru le ya dithaba" mme e nkelwe sebaka ke "mello ya hlaha". Sepheo sa Molao ona ke hore o thibele le ho lwantsha mello ya hlaha hohle Rephaboliking ena.

3.2. Temana ya 2

Temana ya 2 e batla hore ho fetolwe ditlhaloso tse itseng le ho kenya ditlhaloso tse ntjha tse amanang le ditemana tse ekeditsweng.

3.3. Temana ya 3

Temana ya 3 e batla ho fetola karolo ya 3 ya Molao, e sebetsanang le ho thehwa ha mekgatlo e fanang ka tshireletso mellong. Temana ya 3 kenya karolo ya 3(3A). Temana e fana ka monyetla wa hore dimasepala le baetapele ba setso dibakeng tseo ba di arolelanang ba sebedisane ho theha mekgatlo ya thibelo ya mello haeba Letona la Meru, Botshwasi ba Ditlhapi le Tikoloho ("Letona") a bona ho hloka hore ho be le mokgatlo o fanang ka tshireletso mellong.

3.4. Temana ya 4

Temana ya 4 e fetola karolo ya 4 ya Molao, e fanang ka dintlha bakeng sa ngodiso ya mekgatlo e fanang ka tshireletso mellong. Temana ya 4 e bontsha hore dikgwebo tsa mmuso, ditheo tsa setjhaba, mekgatlo ya mmuso le dimasepala di lokela ho ba karolo ya mekgatlo e ngodisitsweng e fanang ka tshireletso mellong.

3.5. Temana ya 5

Temana ya 5 e batla ho fetola karolo ya 10 ya Molao, e fanang ka tataiso ya puisano mabapi le ho lekanyetsa kotsi ya mollo. Temana ya 5 e fa Letona matla a ho beha maemo bakeng sa ho se kenyelletse beng ba lefatshe ha ho fanwe ka temoso tumellanong le karolo ya 10(1)(b) ya Molao e balwang le karolo ya 10(2) ya hore ho se ke ha ba le motho ya ka hotetsang, a sebedisa kapa a boloka mollo o tuka moo ho bulehileng sebakeng se hlwauweng se le kotsing e kgolo ya mollo.

3.6. Temana ya 6

Temana ya 6 e batla ho fetola karolo ya 11 ya Molao, e fanang ka tataiso ya ho aba matla le boikarabelo. Temana ya 6 e bontsha hore Letona le ka aba matla le boikarabelo ho ba Ditshebeletso tsa Boemo ba Lehodimo tsa Afrika Borwa.

3.7. Temana ya 7

Temana ya 7 e fetola karolo ya 26 ya Molao, e sebetsanang le ho kenya tshebetsong Kgaolo ya 8 ya Molao. Temana ena e akareletsa baofisiri ba poloko ya kgotso le baetapele ba setso hore ba sebedise Molao ona tlasa maemo a itseng.

3.8. Temana ya 8

Temana ya 8 e batla ho kenyeletsa karolo ya 32A Molaong ona. Karolo e sisintsweng ya 32A e fana ka monyetla wa hore ho ka ipiletswa ho Letona kgahlanong le diqeto kapa diketso tse entsweng tlasa boemedi ba baofisiri ba kgethilweng kapa ditheo, hammoho le mohato o lokelang ho latelwa.

3.9. Ditemana tsa 9 le 10

Temana ya 9 e batla ho fetola lebitso la Molao hore e be Molao wa Naha wa Mello ya Hlaha, 1998. Temana ya 10 e sebetsana le sehlooho le ho kena tshebetsong ha Molao.

4. LETHATHAMO LE FELETSENG LA DITHEO TSOHLE TSA MMUSO (TSA NAHA, TSA PROFENSI LE TSA LEHAE), DITHEO TSA SETJHABA LE BA NANG LE SEABO BAO HO IKOPANTSWENG LE BONA

- Lekgotla la Boeletsisi ho tsa Meru;
- Lefapha la Ditaba tsa Tikoloho;
- Lefapha la Puso ya Kopanelo le Ditaba tsa Setso;
- Lefapha la Eneji;

- Mekgatlo ya Profensi ya Poloko ya Tikoloho ya Tlhaho;
- Dirapa tsa Naha tsa Afrika Borwa le SANBI;
- Eskom;
- Lefapha la Temo, Meru le Botshwasi ba Ditlhapi;
- Lefapha la Ntshetsopele ya Dibaka tsa Mahae le Tlhabollo ya Naha;
- Ntlo ya Naha ya Baetapele ba Setso ba Makhoi le Masan;
- Lefapha la Dirafshwa;
- Mokgatlo wa Afrika Borwa wa Balemi ba Difate;
- Mekgatlo ya Tshireletso ya Mollo;
- Dikhamphani tsa Meru (mhl., SAFCOL, Mondi, Sappi);
- Dihwai;
- Baahi ba Lehae le setjhaba;
- Ba hirisetwang dibaka jwalo ka ha di boletswe ke Molao;
- Moemedi wa Tikoloho;
- Dimasepala;
- Mafapha a Diprofensi;
- Mokgatlo wa Diphoofolo tse Hlaha le Tikoloho wa Afrika Borwa;
- Diphoofolo tse Hlaha tsa KZN;
- Lefapha la Merero le Puso ya Lehae;
- Mokgatlo wa Afrika Borwa wa Puso ya Lehae; le
- Kgokahanyo ya Tlhokomelo ya Tikoloho Afrika Borwa.

5. KAMOO LEFAPHA LE AMEHANG

Diphetoho tsena di tla netefatsa hore beng ba lefatshe kaofela ba iphaphatha haholwanyane le molao mme lefapha le tla ba boemong ba ho fokotsa diketsahalo tse amanang le mello ya hlaha haholo naheng. Lefapha le tla boela le kgone ho phetha karolo ya ho ba molaodi ka tsela e ntlafetseng haholwanyane ha dikarolo tse ding tsa mmuso di ameha tabeng ya ho o kenya tshebetsong dibakeng tsa ona.